

DYFTONGI ŁACIŃSKIE I ICH WYMOWA

DYFTONG	WYMOWA		PRZYKŁADY	PRZYKŁADY	
	tradycyjna	tradycyjna		tradycyjna	restytuowana
ae	e	aj	aetas	<i>etas</i>	<i>ajtas</i>
au	au	au	aurum	<i>aurum</i>	<i>aurum</i>
eu	eu	eu	Europa	<i>Europa</i>	<i>Europa</i>
oe	e	oj	oboedio	<i>obedio</i>	<i>obojdio</i>

DYFTONG jest pojedynczą SYLABĄ: ae-tas, au-rum, Eu-ro-pa, o-boe-dio. Sylaba z dyftongiem jest zawsze długa.

DYFTONG ze znakiem trema (aë lub oë) oznacza dwie oddzielne samogłoski (dwie sylaby): a-ër, po-ë-ta

PRZYKŁADY WYMOWY RÓŻNIĄCE SIĘ OD ZAPISU LITEROWEGO

LITERA/-Y	WYMOWA		PRZYKŁADY	WYMOWA	
	tradycyjna	tradycyjna		tradycyjna	restytuowana
ae	e	aj	aetas	<i>etas</i>	<i>ajtas</i>
aë	ae	ae	aër	<i>aër</i>	<i>aër</i>
c	C przed e,i,y i dyftongami	k	caelum cinis cena	<i>celum</i> <i>cinis</i> <i>cena</i>	<i>kajlum</i> <i>kinis</i> <i>kena</i>
	K przed a,o,u, spółgłoskami i na końcu wyrazu		coram cupio lac cuncta	<i>koram</i> <i>kupio</i> <i>lak</i> <i>kunkta</i>	<i>koram</i> <i>kupio</i> <i>lak</i> <i>kunkta</i>
ch	ch	k	character	<i>charakter</i>	<i>karakter</i>
ngu	ngw	ngu	lingua	<i>lingwa</i>	<i>lingua</i>
oe	e	oj	oboedio	<i>obedio</i>	<i>obojdio</i>
oë	oe	oe	poëta	<i>poeta</i>	<i>poeta</i>
ph	f	ph (f)	philosophia	<i>filosofia</i>	<i>philosophia</i>
qu	kw	ku	quoque	<i>kwokwe</i>	<i>kuokue</i>
rh	r	rh	rhombus	<i>rombus</i>	<i>rhombus</i>
th	t	th	cathedra	<i>katedra</i>	<i>kathedra</i>
v	w	u	vivo	<i>wiwo</i>	<i>uiuo</i>

ALFABET ŁACIŃSKI W ZESTAWIENIU Z GRECKIMI WZORAMI LITER

Aa	Bb	Cc	Dd	Ee	Ff	Gg	Hh	Ii	Kk	Ll	Mm
Aα	Bβ	Γγ	Δδ	Eε	Ϝϝ	Γγ	Hη	Iι	Kκ	Λλ	Mμ
Nn	Oo	Pp	Qq	Rr	Ss	Tt	Uu	Vv	Xx	Yy	Zz
Nν	Oο	Ππ	Ϟ ϟ	Ρρ	Σσ	Ττ	Υυ	Ϝϝ	Xχ	Υυ	Zζ

II. ILOCZAS (długość sylab)

W łacinie każda z samogłosek może być

1) długa: ā, ē, ō, ū, ī

2) krótka: ă, ě, ǒ, ŭ, ĭ

3) dyftongi ae, au, eu, oe są zawsze długie

Akcent pada w łacinie na sylabę **przedostatnią**, jeśli jest ona **długa** (natūra, magīster); jeśli jest **krótka**, akcent cofa się na **trzecią od końca** (con-di-cī-o, ma-xī-mus).

Zasady iloczasu

- Dla akcentowania wyrazu w prozie znaczenie ma wyłącznie długość sylaby **przedostatniej**
- Samogłoska stojąca bezpośrednio przed samogłoską jest zawsze **krótka**, np. *mĕ-us, ra-tĭ-o, tŭ-us*
- Akcent w przedostatniej sylabie słowa **nigdy** nie pada na „ptaszka” (czyli na krótką sylabę). Jeśli przedostatnia sylaba ma ptaszka (czyli jest krótka), akcent cofa się na sylabę 3 od końca (nigdy dalej, już bez względu na długość sylaby 3 od końca)
- Dyftongi** tworzą zawsze **długą** sylabę
- Samogłoska **i** nigdy nie pełni w łacinie funkcji zmiękczonej, zatem zbitki takie jak -*tia, -tio, -via, -nia, -ria, -eo*, itp. dzielą się na dwie sylaby: *ti-a, ti-o, vi-a, ni-a, ri-a, e-o*

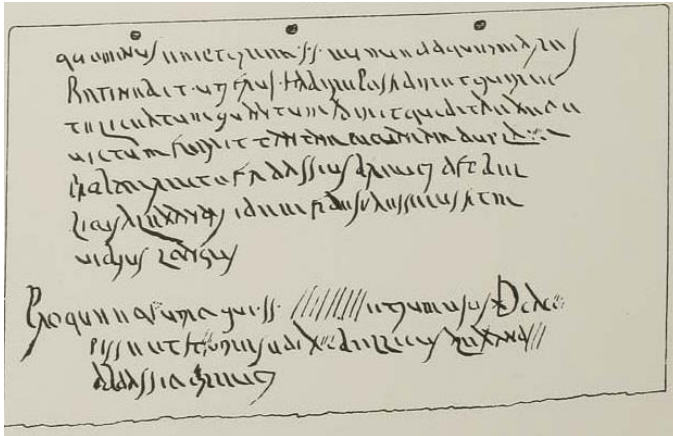
III. PODZIAŁ NA SYLABY

Podział na sylaby w języku łacińskim przebiega podobnie jak w polskim. Pojedyncza spółgłoska należy do następnej sylaby: *a-mor* (miłość), *lau-do* (chwałę). Jeśli od jakiejś grupy liter nie może zaczynać się w łacinie wyraz, to przy podziale na sylaby rozdziela się tę grupę liter: *ter-ra*, nie: *te-rra* (ziemia); *om-nis*, nie: *o-mnis* (każdy). Wyrazy złożone z przyimkami dzieli się według ich części składowych: *ab-i-re* nie: *a-bi-re* (odchodzić), *post-e-a* nie: *po-ste-a* (później). Grupa *qu* nie tworzy sylaby: *quo-que, quis-quis, om-ni-a-que, quo-ad*. Sylaby nie tworzy również litera *i* w pozycji spółgłoski (*j*): *iu-ve-nis, con-iunc-ti-o, ie-iu-nus*

ĆWICZENIE 1. Podziel na sylaby. Zaznacz sylabę akcentowaną.

- video _____
- extemporanea _____
- viduus _____
- versutilōquus _____
- nominatio _____
- facio _____
- compressio _____
- coërceo _____
- coaequalis _____
- quietus _____
- paenitentia _____
- creatrix _____
- puella _____
- coniugatio _____
- aëraque _____

IV. ORTOGRAFIA I INTERPUNKCJA

Starożytni Rzymianie niemal nie mieli interpunkcji. Czasem w zapisie na kamieniu pojawiały się kropki rozdzielające niektóre słowa lub frazy, innych znaków interpunkcyjnych nie znano. Rzymianie w zapisach zwłaszcza na materiałach miękkich posługiwali się duktami, w których nie było podziału na słowa. Interpunkcja we współczesnych wydaniach tekstów antycznych pochodzi od wydawców i może być różna w różnych wydaniach tego samego tekstu.

quo minus emptorem *supra scriptum* eumve ad quem ea res pertinebit uti frui habere possideretque recte liceat: unc,⁵⁾ quantum id erit, quod ita ex eo evictum fuerit, tantam pecuniam duplam probam recte *fide rogavit* Dassius Breuci, *dari fide promisit* Bellicus Alexandri. Idem *fide sua esse iussit* M. Vibius Longus.

Proque eo puero, qui *supra scriptus* [est, pr]etium eius *denarios* DC acc[e-]pisse et habere se dix[i]t Bellicus Alexand[ri] ab Dassio Breuci.

V. EPOKI ROZWOJU ŁACINY

ĆWICZENIE 2. Przyporządkuj *dzieła* / *twórców* do *okresów* rozwoju łaciny.

Łacina **archaiczna** (— koniec lat 80. I w. a.Ch.n.⁵⁾ _____

Łacina **klasyczna** (złota) (I w a.Ch.n / I p.Ch.n.⁶⁾ _____

Łacina **srebrna** (I –III w.) _____

Łacina **nowożytna** (IV w. – XVII/XIX w.) _____

- Caesar, Cicero, Horatius, Vergilius, Ovidius
- Erasmus Rotterodamensis, Ioannes Longinus, Ioannes Cochanovius, Nicolaus Copernicus, *Vulgata*, *Gaudeamus Igitur*
- pierwsze przekłady Biblii na łacinę, Tacitus, Gellius
- zapisy na ceramice i w kamieniu, *Fibula z Praeneste*

⁵ a.Ch.n. – *ante Christum natum* = przed narodzeniem Chrystusa = przed naszą erą.

⁶ p.Ch.n. – *post Christum natum* = po narodzeniu Chrystusa = AD (Anno Domini) = naszej ery.

